

צוות הפעולה מטעם ור"ה למאבק בחרמות אקדמיים

**דו"ח מס' 2 – חצי שנתי
מעודכן לפברואר 2025**

*עמנואל נחשון, ראש הצוות
פרופ' מלאת שמיר, יו"ר פורום סגני הנשיא לבינ"ל והחרם האקדמי
פרופ' נטע ברק-קורן, ראש הצוות המשפטי
תמר שטיין-זקן, מתאמת בסיס המידע
נגה זהרי, מתאמת מידע על ארגוני החרם
דבורה מרגוליס, ראש מינהל ור"ה*

תוכן עניינים

3.....	<u>רקע כללי</u>
3.....	<u>סקירת המצב בחודשים האחרונים של שנת 2024</u>
3.....	<u>בסיס הנתונים על המצב באוניברסיטאות המחקר</u>
6.....	<u>סקירת פעולות וצעדים מרכזיים כנגד מקרי חרם בולטים</u>
7.....	<u>הזירה המשפטית, בהובלת פרופ' נטע ברק-קורן</u>
9.....	<u>פעילות ארגוני החרם האקדמי וה- BDS</u>
11.....	<u>סיכום, מסקנות והמלצות לעתיד הקרוב</u>
13.....	<u>מבט לעתיד הרחוק יותר</u>
14.....	<u>נספחים – קישורים להרחבה</u>

רקע כללי

דו"ח זה הינו המשך לדו"ח הראשון, שסיכם את פעילות ור"ה במאבק כנגד חרמות אקדמיים וגילויי BDS, בין אוקטובר 2023 לאוקטובר 2024. דוח זה יעסוק בחצי השנה האחרונה עד פברואר 2025. בדו"ח הראשון תוארה תשתית הפעילות: מינוי האחראים בכל אוניברסיטה לריכוז ולטיפול בתלונות ובתופעות חרם באוניברסיטאות שלהם; הקמת צוות הפעולה למאבק בחרם אקדמי מטעם ור"ה; סקירת הפעילות של ור"ה לאורך אותה שנה. בדו"ח שלפניכם ננסה כמובן להמשיך ולדווח בצורה מרוכזת על גילויי חרם ותופעות נלוות, לסקור את הצעדים השונים שננקטים להתמודדות עם גילויי חרם וכעת גם לאפיין את התופעה ולהציע תובנות והמלצות לחודשים הקרובים.

סקירת המצב בחודשים האחרונים של שנת 2024 עד פברואר 2025

בחצי השנה האחרונה, פעילות החרם האקדמי נגד ישראל נמשכה ביתר שאת ואף התעצמה. הפעילות שינתה צורה לאורך הזמן, כאשר פעילות הסטודנטים שאפיינה את המחאה והחרם לאחר ה- 7.10.2023 ופתיחת מלחמת "חרבות ברזל" ירדה בהיקפיה. כיום הפעילות המובילה הינה בעלת אופי ממוסד יותר, בעיקר מצד חברי סגל אוניברסיטאי, אשר כמובן מגובים ע"י סטודנטים בקמפוסים שלהם, ואגודות אקדמיות מקצועיות. הנתונים שאנו מקבלים מהאוניברסיטאות הישראליות מעידים על **מגמת עלייה במקרי החרם**, על כל היבטיו, כפי שיפורט להלן.

בסיס הנתונים על המצב באוניברסיטאות המחקר

בסיס המידע שלנו על מקרי החרם, ריכוזם וכן הניתוח והאפיון שלהם, מתעדכן בצורה שוטפת אצלינו. זאת ע"י העברת פניות ותלונות חדשות המתקבלות אצל סגני הנשיא לבינלאומיות האחראים לטיפול בנושא בכל אחת מהאוניברסיטאות, כמובן תוך שמירה על כללי צנעת הפרט והגנת המידע. להלן עיקרי הנתונים המעודכנים (רצ"ב תרשימים בהמשך):

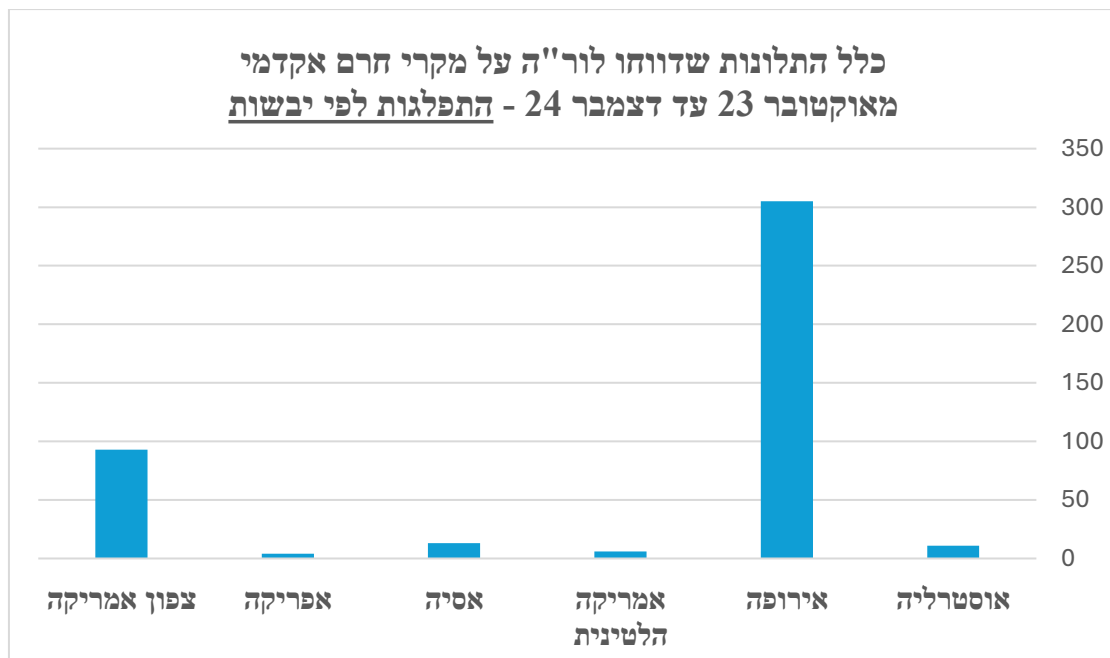
בדו"ח הראשון דווחו כ-300 תלונות על חרם אקדמי, וכיום **אנחנו עומדים על כ-500 דיווחים** שנאספו ע"י האוניברסיטאות מתחילת מלחמת "חרבות ברזל". זוהי **עלייה של 66% בתלונות** לעומת הדו"ח הראשון, כלומר 200 דיווחים שנוספו בארבעת החודשים האחרונים של שנת 2024 ותחילת 2025. המדינות המובילות במספר הדיווחים על חרם אקדמי כלפי ישראלים:

- כ- 70 דיווחים בארה"ב (עלייה של 100% בארבעה חודשים ביחס לדו"ח הקודם)
- כ- 60 בבגליה (עלייה של 50%)
- כ- 45 בספרד (עלייה של 125%)
- כ- 40 באנגליה (עלייה של 60%)
- כ- 40 בהולנד (עלייה של 100%)
- כ- 20 באיטליה (עלייה של 33%)
- כ- 20 בקנדה (עלייה של 100%)

להלן פילוח כלל הדיווחים במדינות המובילות:

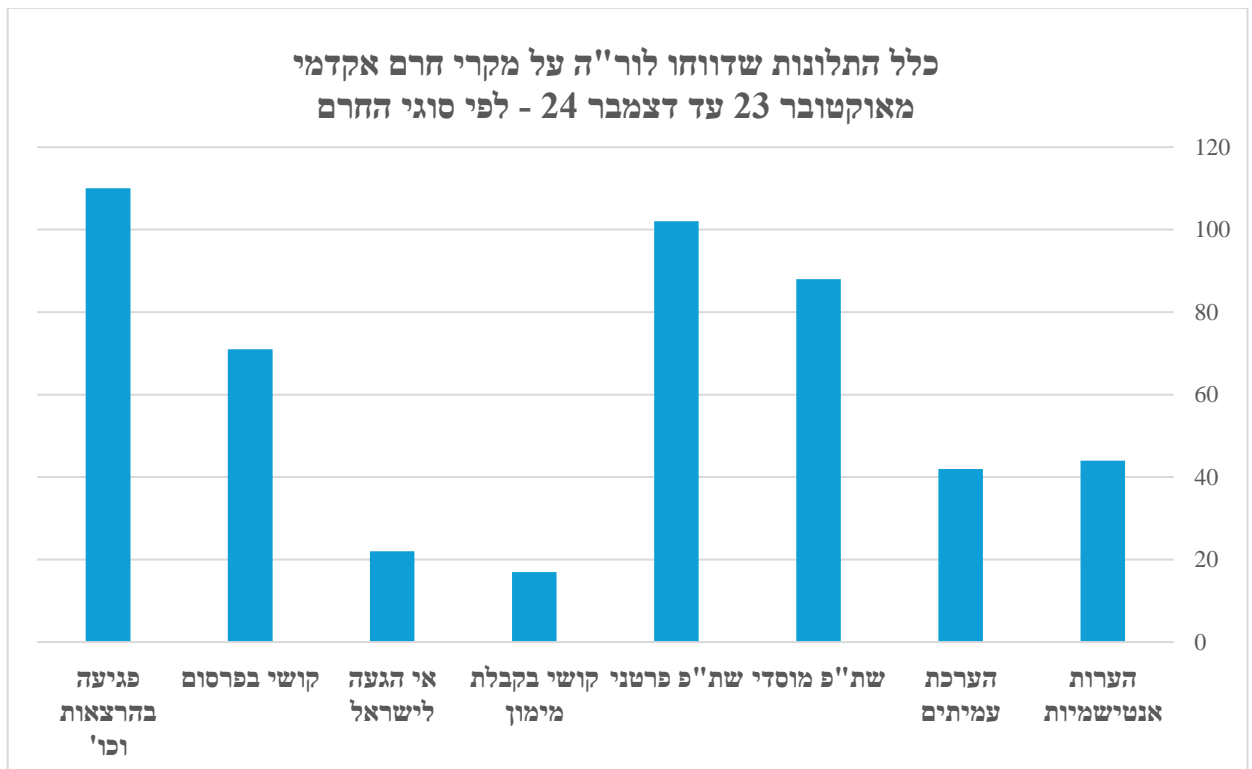
זירות נוספות תופסות תאוצה בכל רחבי אירופה וגם באסיה, באוסטרליה ובאמריקה הלטינית:

ניתן להבחין בעלייה חדה בפניות בשלושה תחומים:

- 1. פגיעה בשיתופי פעולה מוסדיים** – בספרד באופן כמעט גורף, ובאוניברסיטאות גדולות נוספות, כגון אונ' גנט בבלגיה, אונ' רוטרדם בהולנד ועוד.
 - 2. פגיעה בשיתופי פעולה אישיים** – כתיבה, מחקר, פרויקטים, פוסט דוקטורט ועוד. בהרבה מקרים חרמות אלה מושפעים מחרם מוסדי כוללני (סעיף 1 לעיל), אך יש לא מעט מקרים בהם אנשי סגל וסטודנטים נוקטים צעדי חרם אישיים כלפי ישראלים, תוך הצהרת כוונות מפורשת ומשיקולים פוליטיים גלויים.
 - 3. פגיעה בהרצאות, כנסים ואירועים נוספים** – ביטול הזמנות, דחיית השתתפות ושיבושים ע"י מחאות והפגנות. גם פה ניתן לראות השפעות של חרם מוסדי או פרטני, והשפעות נוספות מחוץ לכותלי המוסדות האקדמיים, כגון משחקי כדורגל (הולנד) ואירועים ביטחוניים אחרים בחו"ל.
- מגמות נוספות נמשכות ומתעצמות:
- 4. קושי בפרסומים** – מאמרים, כתבי עת וספרים. רבים ממקרים אלה מדווחים באנגליה ובארה"ב, כאשר הסיבות למניעת הפרסומים הן בבירור פוליטיות.
 - 5. הימנעות מהערכת עמיתים** – מתן חו"ד, שיפוט מאמרים, השתתפות בסקרים, כתיבת המלצות וכו'.
 - 6. ירידה בהגעה לישראל** – לצורך מתן שירותים, השתתפות בכנסים וסדנאות ועוד, הן מסיבות פוליטיות והן מסיבות ביטחוניות.
 - 7. הערות אנטישמיות** – נשמעות ע"י אנשי סגל, עמיתים וסטודנטים, בין אם באופן אישי וגלוי, או כדרישה מישראלים להצהרת כוונות אנטי ישראלית כתנאי, להמשך השתתפות בכנס למשל.
 - 8. קושי בקבלת מימון** – למשל בקבלת מענקים מקרנות מחקר תחרותיות, ניסיונות להוציא חוקרים מקבוצות מחקר המגישות בקשות לגראנטים מדעיים, סיוע כלכלי לפרויקטים וכו'. מרבית המקרים האלה דווחו בחודשים הראשונים, טופלו, לרוב בהתערבות של חוקרים עמיתים והמימון הושג.

להלן פילוח כלל הדיווחים (כ-500 במספר) לפי סוגי החרם הבולטים:

סקירת פעולות וצעדים מרכזיים כנגד מקרי חרם בולטים

צוות המאבק בחרם האקדמי מטפל באופן שוטף במקרים רבים של חרם, אשר מופנים אליו לרוב ע"י האוניברסיטאות הישראליות. להלן מספר דוגמאות למקרים אשר טופלו בחודשים האחרונים, בחלקם הסתיים הטיפול, לא פעם בהצלחה, ובחלקם הטיפול והמאמץ המשותף נמשכים:

• אוניברסיטת גנט בבלגיה (Ghent University)

בסוף מאי 24 החליטה האוניברסיטה על ניתוק קשריה האקדמיים עם כל האוניברסיטאות הישראליות בטענה לפיה האוניברסיטאות הישראליות מעורבות בפגיעה בזכויות אדם, וזאת לנוכח קשריהן עם ממשלת ישראל ועם מערכת הבטחון. אוניברסיטת גנט לא הסתפקה בהחלטה זו, אלא פעלה באופן אקטיבי על מנת לשכנע אוניברסיטאות אחרות בבלגיה ומחוץ לבלגיה, ללכת בעקבותיה ולנתק כל קשר עם האקדמיה הישראלית. בין היתר, אוניברסיטת גנט פנתה לנציבות האירופית בבקשה לשלול מהמוסדות האקדמיים הישראלים את היכולת להשתתף בפרויקטים של Horizon Europe וארסמוס. פנייה זו נדחתה ע"י האיחוד האירופי, ועל כן החליטה גנט על יציאה יזומה מפרויקטים בהם מעורבים שותפים ישראלים. [קישור להודעת האוניברסיטה](#)

• איגוד הסטודנטים לרפואה (IFMSA)

בקיץ 24 החליט האיגוד הבינ"ל של הסטודנטים לרפואה על השעיית האיגוד הישראלי, משמע פגיעה בחילופי סטודנטים ובתוכניות חילופין מחקריות וקליניות, ועידוד ונורמליזציה של אנטישמיות כלפי ישראל בקרב רופאים צעירים. מאז מתנהל מאבק לביטול ההחלטה, הן מטעמי פרוצדורה והן מסיבות מהותיות, תוך הסתייעות בגורמים בינ"ל ובמיוחד אמריקאים. [קישור למכתב הבהרה של האיגוד](#)

• עצומת המתמטיקאים

עצומת מתמטיקאים נגד ישראל אשר מקורה בצרפת ובצפון אפריקה, לא השיגה מבחינת היוזמים את האפקט המבוקש. לאחר דיון מקיף עם ראשי אגודת המתמטיקאים הישראלים, הוחלט על פעולה בפרופיל נמוך מול בכירי החותמים וגם על עצומה נגדית. נכון לעכשיו היוזמה לא גרמה לנוק, למיטב ידיעתנו. [קישור לעצומת החרם קישור לעצומת הנגד](#)

• אגודת הסטודנטים לסיעוד (INSA)

האגודה האירית של הסטודנטים לסיעוד פנתה לאיגוד האירופי בבקשה לסלק משורותיו את האגודה הישראלית. בפעילות מהירה וממוקדת, תוך שימוש בניסיון המצטבר בניסוח טיעונים נגד החרם, בליווי משפטי ובידידים באגודה האירופית, התקבלה החלטה באיגוד האירופי לדחות את דרישת החרם.

• יוזמת חרם בהודו

אוניברסיטה פרטית בהודו אירחה בסוף ינואר 2025 כנס גדול, ביוזמת ארגון בינ"ל המתמחה בדירוג אוניברסיטאות. הארגון הזמין איש אקדמיה ישראלי בכיר לכנס כדובר, אך לאחר מכן ביטל את השתתפותו בלחץ תנועת החרם. הצלחנו להפוך את ההחלטה הודות למעורבות שגריר ישראל בהודו, אשר גייס את אחד מאנשי העסקים העשירים בהודו, בין היתר בעלים של אוניברסיטה, לפעולה מול המארגנים אשר מנעה את החרם. הביקור הושלם בהצלחה.

• **יוזמות חרם בצרפת**

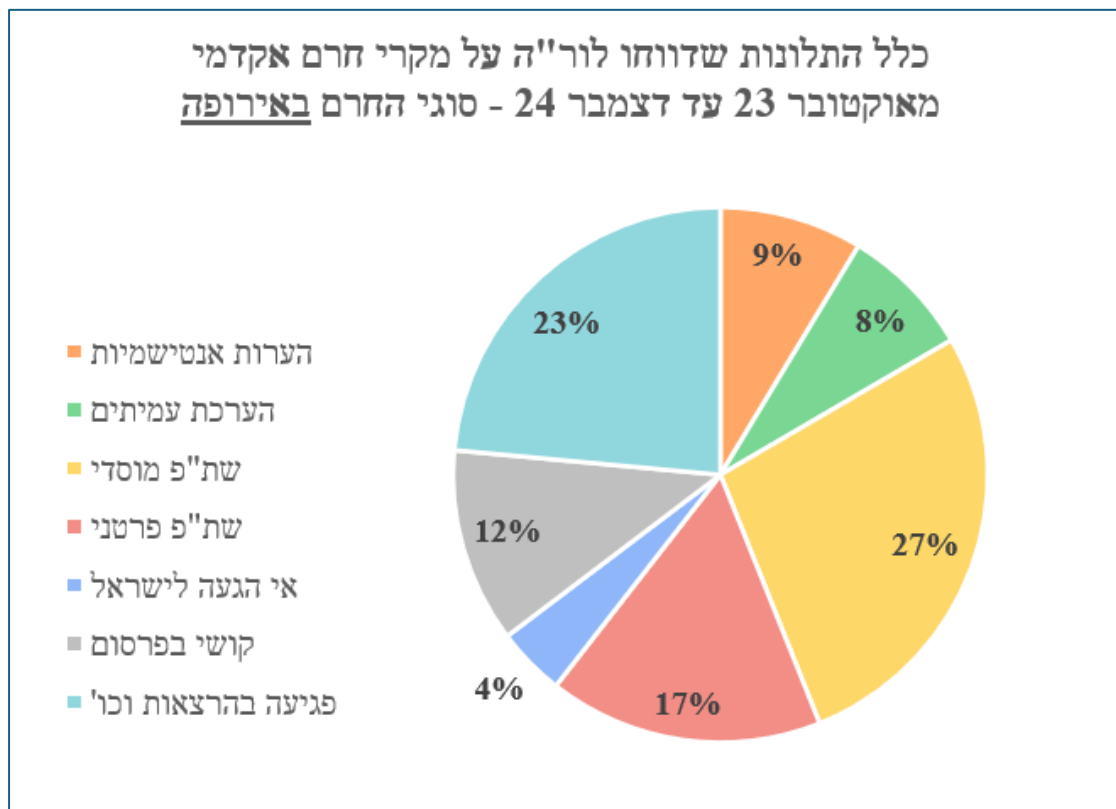
יוזמת סטודנטים בסורבון לקיום דיון עם ההנהלה על החרמת ישראל נכשלה. כאן נעשתה פעולה הכוללת גם יצירת קשר עם גורמים פוליטיים בעזרת ראשי הקהילה היהודית בצרפת ובליווי משפטי. עם זאת, הזירה הצרפתית מתחממת. בימים אלה מטופלת יוזמה דומה בבית הספר לשפות Inalco, אשר נלקחת ברצינות בידי הנהלת המוסד, וטרם ידוע כיצד תסתיים. [קישור למכתב בסורבון](#)

• **יוזמת חרם באסטוניה**

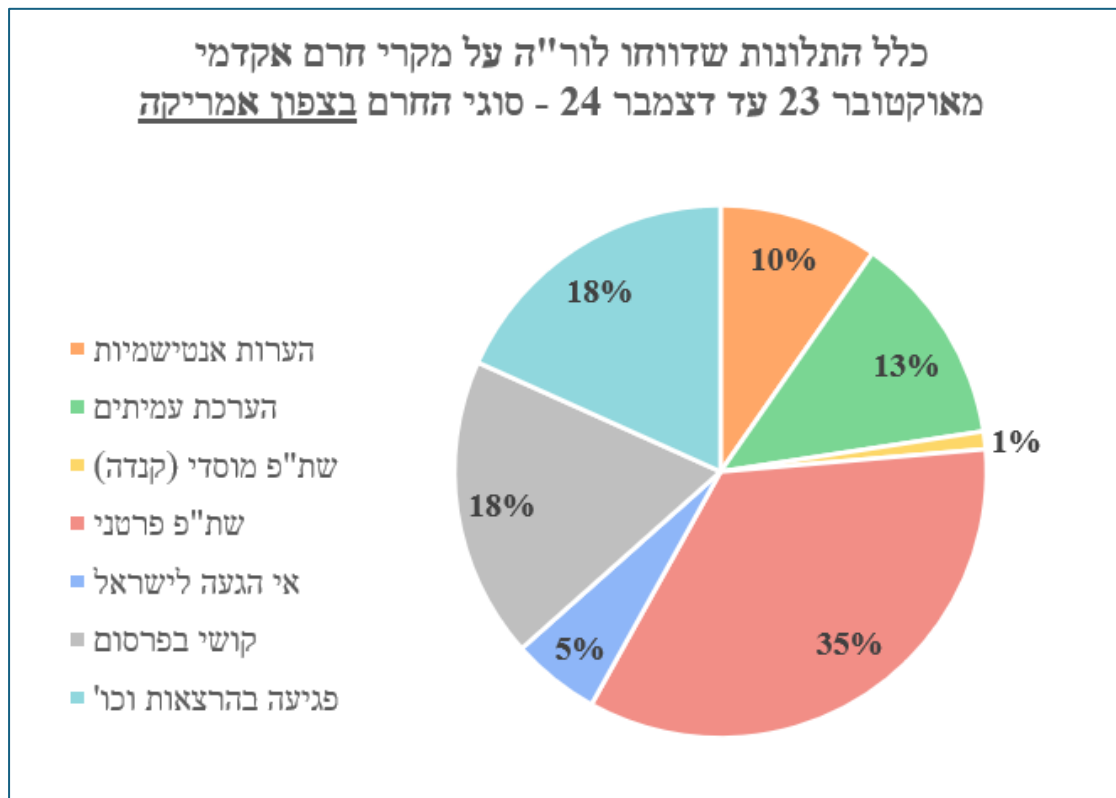
אוניברסיטת אמנויות באסטוניה החליטה על ביטול סדנה של מרצה אורח ישראלי עקב לחץ של סטודנטים זרים. נעשתה פנייה ישירה לחברי פרלמנט אסטוניים ולשגרירות ישראל בפיןלנד, שאחראית גם על אסטוניה. בעקבות התבטאויות חריפות של ראש ממשלת אסטוניה ושל שר החוץ נגד החרם, האוניברסיטה חזרה בה מהחלטתה. [קישור לכתבה בעיתון מקומי](#)

הזירה המשפטית, בהובלת פרופ' נטע ברק-קורן (האוניברסיטה העברית בירושלים)

כפי שצוין בדו"ח הקודם, צוות הפעולה למאבק בחרם אקדמי מטעם ור"ה יצר התקשרות ארוכת טווח (לשנה בשלב זה) עם עו"ד יוהאן בניזרי, ראש פירמת עורכי הדין הבלגית "KESHER", המלווה אותנו בהצלחה הן באירועים בעלי מאפיינים גלובליים (אירוע אולימפיאדת מדעי המחשב לנוער), והן בטיפול נקודתי ופרטני מול מוסדות ספציפיים ברחבי אירופה. להלן פילוג מקרי החרם באירופה:

בנוסף לכך, האוניברסיטה העברית הצליחה לגייס סיוע משפטי פרו-בוננו בקנדה ובארה"ב בהיקף מצומצם, על מנת לסייע בטיפול בחרם במדינות אלה, העומד לרשות כלל האוניברסיטאות. סיוע זה אינו בהיקף העומד לרשותנו באירופה, והפער באיכות, בזמינות, וביכולת הטיפול – בולט. להלן פילוח מקרי החרם בצפון אמריקה:

יש להדגיש שלא כל מקרה מתאים לטיפול משפטי, והסוגייה ניצבת תמיד לפתחם של חברי הסגל ומוסדותיהם. עם זאת, גם כאשר הכלים המשפטיים לא נמצאים בשימוש ישיר, במקרים רבים יש הסתייעות בידע המשפטי בשביל לטייב את ההתמודדות והמענה, למשל באמצעות כלילת טיעונים משפטיים רכים בתוך מענה שרובו אקדמי.

הדו"ח של עו"ד בניזרי בקישור, ולהלן עיקריו:

- טיפול במקרים פרטניים הוא הבסיס לפעילות. טיפול זה חייב להיות מלווה בפיתוח אסטרטגיה שמבוססת על:
 - בניית קואליציות – שיתופי פעולה עם אקדמיים וקהליות בחו"ל.
 - שימוש משולב במגוון כלים לרבות משפטיים, פוליטיים ותקשורתיים.
 - יצירת תקדימים משפטיים חיוביים, בהם נוכל לעשות שימוש עתידי ברחבי היבשת.
- יש ליצור מצב שבו המחרימים מתמודדים עם מחיר כלכלי ומשפטי לניסיונות החרם.
- אנחנו זקוקים להמשך התמיכה של הנציבות האירופית, כמפורט להלן:
 - ההישג המשפטי המשמעותי ביותר של האוניברסיטאות הישראליות באירופה הוא ללא ספק מכתב התשובה של הנציבה למחקר וחדשנות, Iliana Ivanova, מתאריך 18.7.24 ליו"ר ור"ה באותו הזמן, פרופ' אריה צבן, בו היא מבהירה כי חרם או אפליה כלפי אוניברסיטאות ישראליות רק משום שהן ישראליות, מנוגד לחלוטין לכללי האיחוד האירופי ומדיניותו, וגוף אקדמי הנוקט בחרם שכזה

מעמיד בסכנה את זכאותו לכספי תוכנית Horizon Europe. מכתב זה (להלן) סייע לנו בכך שהוא סיפק לנו תשובה מן המוכן לכל מופע של חרם אקדמי באוניברסיטאות אירופה.

האוניברסיטאות העוינות לנו מצאו דרך לעקוף את הנחיות האיחוד האירופי, וזאת באמצעות הטענה לפיה הן אינן מעוניינות לסיים התקשרויות עם האוניברסיטאות הישראליות בתור שכאלה, אלא רק עם "אוניברסיטאות הקשורות לפגיעה במשפט הבינ"ל ובזכויות האדם", כאשר הן מפנות את תהליך קבלת ההחלטות לוועדת האתיקה של האוניברסיטה. כך הן יכולות להסתתר מאחורי הטענה כי אין זו אפליה אסורה.

יו"ר ור"ה הנוכחי, פרופ' דניאל חיימוביץ, שלח לנציבה Zaharieva (זכרייבה) אשר החליפה את איבנובה בתפקיד לפני זמן קצר, מכתב (להלן) בפנייה לפגישה כדי לחדד את הנושא, ולהבהיר כי הניסיון להסתתר מאחורי "ועדות אתיקה" אינו אלא אפליה אסורה במסווה. עד כה לא התקבלה התייחסות לפנייה זאת.

יחד עם זאת, התבטאות של זכרייבה בתקשורת מאמצע ינואר מעודדת מאוד: היא מציינת שישראל שייכת לקבוצת מדינות שאינן חברות באיחוד האירופי, אולם החוקרים שלה זכאים לקחת חלק בפרויקטים של הורייזון. כעת, ישנם אקדמאים הקוראים להשעיית השתתפותה של ישראל, בטענה שהאיחוד האירופי מממן בעקיפין טכנולוגיה צבאית המשמשת נגד אזרחים בעזה. מנהלת המחקר של הנציבות סקרה את כל הפרויקטים בהשתתפות אוניברסיטאות ומדענים ישראלים, ונמצא שאין ראיות לכך שהם מפריים את כללי החוזה. זכרייבה הוסיפה שלא תתמוך בהדרה על סמך לאום.

פעילות ארגוני החרם האקדמי וה-BDS

בחודשים האחרונים, מתנהל מעקב צמוד והדוק אחר הפעילות של הארגונים הקוראים לחרם אקדמי וה-BDS. זאת גם אחרי מה שמתפרסם ברשתות החברתיות של אותם ארגונים, והן מעקב אחר הדיווח על גילויי החרם באוניברסיטאות ומכוני מחקר משמעותיים ברחבי אירופה וארה"ב.

מזה כשלושה חודשים אנו מפיצים דו"ח שבועי המנטר ומנתח את פעילות אותם ארגונים, תוך בדיקת תוצאות הפעילות בשטח. דו"ח זה נותן לנו תמונת מצב כללית על פעילות היריבים בזירה האקדמית, ומאפשר לנו להיערך מראש ולהתכונן לאתגרים החדשים.

סיכום מגמות כלליות מהדו"חות:

ישנה נחישות רבה של הארגונים הפרו-פלסטיניים בקמפוסים, כולל נוכחות חזקה מאוד ברשת. אין ירידה במוטיבציה ובמאמצים של ה-BDS ושל הארגונים השונים בקמפוסים בעקבות הפסקת האש. להיפך, ישנה קריאה להגביר את פעולות המחאה נגד האקדמיה הישראלית, דווקא נוכח הפסקת האש. ניכר אפוא שגם במקרה שהפסקת האש תחזיק מעמד, הלחץ הבינלאומי והחרם האקדמי בפרט ימשיכו לקרוא להטלת חרם אקדמי על חוקרים ומוסדות ישראליים. נדגיש שתנועת ה-BDS היא תנועה ותיקה ומאורגנת היטב, שהוקמה שנים לפני ה-7 באוקטובר. ה-BDS מנצלת את המצב הנוכחי על מנת לעצב מחדש את הנרטיב אודות ישראל בקמפוסים השונים בחו"ל, לפיו ישראל היא ישות קולוניאליסטית.

נראה שהמחאות הגדולות במדשאות הקמפוסים, שסחפו את הסטודנטים לתואר ראשון בארה"ב בשנה שעברה, ברובן מאחורינו. עדיין מתקיימות מחאות גדולות סביב אירועים מסוימים, ומדי פעם השתלטות על בניינים, מדשאות וכדומה. עם זאת, המחאות לא פסקו, אלא שינו את צורתן ועברו לאגודות אקדמיות מקצועיות, איגודים של עובדי אוניברסיטאות (למשל בברקלי) והתאגדויות סטודנטים לתארים מתקדמים. במגוון אוניברסיטאות יש רוב לתנועת החרם בשלל סקרים ומשאלים שעורכות אגודות

הסטודנטים וניסיונות למסד את החרם על ידי פנייה לחבר המנהלים של האוניברסיטאות, או לוועדות ההשקעות שלהם בבקשה לצמצם או למנוע שיתופי פעולה מוסדיים.

חשוב לסייג שתמונת המצב המשתקפת מהפרסומים של ארגוני ה-BDS השונים, לעתים קרובות מטעה, ובמכוון. הארגונים נוטים להפריז בהשלכות של החלטות חרם מסוימות, ומנגד יש מקרי חרם שקטים שאנו מגלים בעקיפין ובדיעבד.

המעקב אחר הפעילות של תנועות ה-BDS השונות ברשתות החברתיות ובאינטרנט, מאפשר לצוות המאבק בחרם האקדמי בור"ה לקבל תמונת מבט מקיפה כפי שתוארה לעיל, ולא רק לעסוק בכיבוי שריפות. באמצעות המעקב ברשתות אנחנו מקבלים את הלך הרוח הכללי, דוגמים את רמת העוינות והמחויבות של הצד השני, ומצליחים להבין את האקלים החברתי והפוליטי בקמפוסים בחו"ל. המידע שנוגע לאקדמיה הישראלית מועבר לידיעת הגורמים הרלוונטיים במוסדות, וגם לגורמים חיצוניים, כמו משרד החוץ והשגרירויות השונות.

להלן מספר דוגמאות מהחודשים האחרונים של שנת 2024, על דיווחים שהועברו לידיעת המוסדות, בזכות ניטור מקדים ברשת:

- קריאה של ה-BDS להחרים את כנס הארכיאולוגיה האסלאמית (Islamic Archaeology Conference) באוניברסיטת גתה בפרנקפורט בין 7-9 בנובמבר (מתוך דו"ח מס' 2).
- אתר Complicitymap.eu, המציג לכל דורש בסיס נתונים נרחב ונגיש עם מידע אודות פרויקטים הממונים על ידי האיחוד האירופי, בהן משתתפות אוניברסיטאות וארגונים ישראלים. (מתוך דו"ח מס' 2).
- יום השבתה ביוזמת ה-SJP ב-21 בנובמבר (מתוך דו"ח מס' 3).
- קמפיין BDS נגד אוניברסיטה ישראלית, שארגנה לחברי הסגל ולעובדים יום התנדבות באריזת מנות קרב לחיילים (מתוך דו"ח מס' 4).
- שלושה ימי הפגנה בין 8-10 בדצמבר ביוזמת ה-BDS (מתוך דו"ח מס' 6).
- שביתה של ארגון העובדים FNV באוניברסיטת אמסטרדם. זוהי דוגמה אחת מתוך מגמה מדאיגה של ארגוני סגל ועובדים שמאמצים עמדות ה-BDS (מתוך דו"ח מס' 6).
- אימוץ הגדרות האנטישמיות של ה-IHRA באוניברסיטאות שונות בארה"ב ותגובות הנגד בתוך אותן מוסדות מצד חברי הסגל לאימוץ מדיניות זו (מתוך דו"ח מס' 9).
- התגובות של תנועת ה-BDS להכרזה על הפסקת האש כקריאה להגברת החרם על ישראל (מתוך דו"ח מס' 9).
- רשימת אוניברסיטאות שאימצו תקנון של ניטרליות מוסדית (מתוך דו"ח מס' 10).

כמו כן, יש לשים לב לדו"ח האנליטי של מוסד שמואל נאמן על תנועת החרם בקישור לאתר.

הממצאים העיקריים בדו"ח שמואל נאמן מתוך תקציר המנהלים:

מעמדה של האקדמיה הישראלית בעולם: האקדמיה בישראל נהנית ממוניטין גבוה בעולם, ומדורגת במקומות מכובדים במדדים בינלאומיים מובילים כמו דירוג שנחאי ודירוג QS, המבוססים על מצוינות מדעית ופרסומים. אוניברסיטאות ישראליות רבות משתפות פעולה עם מוסדות מחקר בעולם וכמעט כל החוקרים בישראל מקיימים שת"פים ברמה האישית עם עמיתיהם בחו"ל, דבר המעיד על אמון הקהילה המדעית העולמית בעשייה האקדמית הישראלית.

תנועת ה-BDS והחרם האקדמי: תנועת החרם האקדמי (BDS) רואה באקדמיה הישראלית יעד מרכזי במאבקה כנגד מדינת ישראל, אותה היא קוראת למעשה להחליף בישות מדינית אחרת שתיקרא פלסטין שגבולותיה יהיו מנהר הירדן ועד לים התיכון. התנועה הגבירה את פעילותה באופן משמעותי מאז אירועי 7 באוקטובר 2023. התנועה משתמשת ברטוריקה אנטי-ישראלית, המכילה לעיתים קרובות גם רטוריקה אנטישמית, ומנסה להפעיל לחץ על מוסדות אקדמיים וחוקרים ברחבי העולם להימנע משיתוף פעולה עם עמיתיהם הישראלים, לעצור השקעות בישראל ועוד.

השפעות החרם על האקדמיה הישראלית: אף שהמחקר מצא שהחרם האקדמי טרם השפיע באופן מהותי על יכולת המוסדות הישראליים לקיים מחקר איכותי ולשתף פעולה ברמה הגלובלית, החשש הוא מיצירת תהליך שיוביל בסופו של דבר להשפעות שליליות משמעותיות ברמת הפרט. חוקרים רבים מדווחים על סירוב לפרסם מאמרים, הזמנות שהתבטלו לכנסים, עיכוב בהליכי קידום, וכן חשש לפגיעה במוניטין האקדמי ובקשרים עם עמיתים בחו"ל. ישנו גם קושי הולך וגובר על יכולתם של מוסדות להשכלה גבוהה בישראל למשוך סטודנטים בינלאומיים וכן על השתתפותם של חוקרים וסטודנטים בכנסים או השתלמויות בחו"ל.

פעילות בקמפוסים ברחבי העולם: ארגונים פרו-פלסטיניים הפועלים בקמפוסים אוניברסיטאיים ברחבי העולם, במיוחד בארה"ב ובאירופה, ממלאים תפקיד מרכזי בקידום החרם האקדמי. ארגונים אלה פועלים באמצעות מחאות, הפגנות, קריאה להשקעות נגדיות ולחרם על ישראל, וגם פועלים לקידום תודעה אנטי-ישראלית בקרב הסטודנטים וחברי הסגל.

תגובות נגד ופעולות נגד החרם: גורמים רבים בישראל ומחוצה לה הגיבו במגוון דרכים כנגד החרם, כולל מאמצים דיפלומטיים, משפטיים וציבוריים. המוסדות האקדמיים בישראל עצמם נוקטים פעולות למניעת החרם האקדמי, כולל יצירת שיתופי פעולה חדשים וחיזוק הקשרים הקיימים, והעלאת המודעות להשלכות השליליות של החרם על חופש המחקר האקדמי ועל שיתוף הפעולה הבינלאומי.

החרם הגלוי והסמוי: כמעט מחצית ממקרי החרם האקדמי המדווחים מתבצעים באופן סמוי, דבר המקשה עוד יותר על זיהוי התופעה ומציאת פתרונות מעשיים. פעמים רבות מתבטא החרם הסמוי בכך שהגורם שנוקט בחרם לא מציין באופן מפורש את הסיבה לסירובו לשתף פעולה, אלא מנסה להסוות את מניעיו האמיתיים.

הגברת המודעות והתגובה לחרם: עלייה במודעות הציבורית לחרם האקדמי, בעיקר בעקבות אירועי 7 באוקטובר, ומאמצי ההסברה, גרמו גם לכך שיותר אנשי אקדמיה התארגנו באופנים שונים כדי למצוא פתרונות אפקטיביים להתמודד עם סוגיות החרם.

סיכום, מסקנות והמלצות לעתיד הקרוב

שני אירועים דרמטיים המתרחשים בימים אלה ממש, עשויים להשפיע על המשך פעילות החרם:

1. עסקת החטופים והפסקת האש עשויה להביא לסיום הלחימה בעזה, ובכך להשפיע על אופי המחאה נגד ישראל והיקפיה. נכון לעכשיו מתרחשת תופעה הפוכה, כלומר החרם במגמת עלייה, וארגוני החרם לוחצים דווקא בעקבות הפסקת האש למסד חרמות נוספים. בנוסף, הפסקת האש לא בלמה תהליכים של בחינת השת"פ עם האקדמיה הישראלית, שנמצאים בשיאם באוניברסיטאות רבות, בין היתר בהולנד. יש לציין עם זאת כי מנהלים במגוון אוניברסיטאות בחרו לנצל את סיום המלחמה, על מנת לחדש קשרים עם מוסדות ישראלים, דוגמת נסיעות לאוניברסיטאות בישראל המתוכננות לקיץ הקרוב.

2. **כניסת הנשיא טראמפ לתפקידו** מלווה בהצהרות פומביות והחלטות נשיאותיות ראשונות נגד הזרם הפרוגרסיבי בארה"ב, תנועת ה- Woke והחיבור בין שמאל קיצוני לפעילים איסלאמיסטיים. בנוסף, ממשל טראמפ מיהר למנות אנשים מטעמו לתפקידי מפתח בתחום המימון האקדמי הפדראלי ובתחום אכיפת זכויות האדם במשרד המשפטים.

אנו שומעים על יוזמות חקיקה בארה"ב, שמטרתן הצרת צעדי מי שמצהירים על תמיכה בפלסטינים בקרב סטודנטים (בעיקר זרים), וכפועל יוצא בארגונים תומכי חרם וה-BDS, בין היתר בתחום המימון הפדראלי. שינויים אלה, אם יבשילו, יכולים לשנות את מערך התמריצים הכלכליים של האוניברסיטאות המחרימות בארה"ב. ישנו שינוי ברטוריקה של מוסדות ההשכלה הגבוהה בארה"ב, שמדגישים את השמירה על ניטרליות מוסדית. בנוסף, החלה העמדה לדין משמעתי או משפטי של חלק ממנהיגי המחאות הפרו-פלסטיניות מהמחאות בשנה שעברה, וחתימה על הסכמי פשרה עם סטודנטים שתבעו את המוסדות על טיפול לקוי במחאות ובאנטישמיות בקמפוסים.

כניסת הנשיא טראמפ לתפקידו והלך הרוח בווינגטון יוצרים במקביל תנועת נגד, בעיקר בקרב חברי סגל שקוראים לשמירה על חופש הביטוי בקמפוסים, שמירה על זכות ההפגנה ופעמים רבות גם לתמיכה בתנועת החרם. ישראל הולכת ונהיית מזוהה באוניברסיטאות בארה"ב עם ממשל טראמפ, ממשל שנתפס בקרב חוקרים רבים כאויב האקדמיה. הזיהוי בין ישראל לבין ממשל טראמפ עלול להקשות על האקדמיה הישראלית בקשריה העתידיים עם האוניברסיטאות בחו"ל, בדגש על אוניברסיטאות באירופה, שההנהגה האקדמית שלהן אינה תומכת בנרטיב החדש שמקדם ממשל טראמפ באקדמיה האמריקאית.

ככלל

- תופעות הטלת חרם אקדמי וגילויי BDS בעולם המדע והמחקר, לא ייעלמו גם במידה ומלחמת "חרבות ברזל" תיעצר בהפסקת אש מלאה או אף תסתיים לחלוטין. סוגיית החרם האקדמי אשר החלה לתפוס תאוצה לפני כ-20 שנה בוועידת דרבן (דרא"פ) ב-2001, תמשיך ותלווה אותנו עוד זמן רב בתצורות שונות ומשתנות. ותיקי ההתמודדות בישראל ובעולם מספרים כי מסבב לסבב, מעימות לעימות, היא הולכת ומחריפה.
- תופעות החרם האקדמי, מתמקדות כיום בעיקר במערב אירופה, ארה"ב וקנדה. אולם חשוב לשים לב לזירות אחרות, למשל האירועים באוסטרליה, שם משתולל גל אנטישמיות נרחב, כמו גם בהודו, ביפן ובקניה.
- קבלת המידע מוקדם ככל הניתן אודות התארגנות לקריאה / הטלה של חרם אקדמי, היא הערובה הטובה ביותר ליכולת של האקדמיה הישראלית לצמצם את האירוע או אף לבלום אותו לחלוטין מראש. פשוט יותר למנוע קבלת החלטה על הטלת חרם, מאשר להפוך אותה בדיעבד.
- חשוב להתייחס לכל מקרה ומקרה, בין אם נקודתי או רוחבי, ולקיים התייעצות עם הגורמים האקדמיים הרלוונטיים בכל האוניברסיטאות שעלולות להיפגע מהיוזמה לחרם.
- ההשפעה של חרם בתחומים מסוימים יכולה להשתנות ממוסד למוסד, ויכולים להיות הבדלים בפגיעה בין קבוצת חברי סגל בכיר מול דוקטורנטים למשל, או חברי סגל שנמצאים בתחילה / אמצע של הקריירה האקדמית שלהם. אנחנו מוטרדים במיוחד מההשפעה של גילויי חרם אקדמי על חברי סגל צעירים, אותה אנחנו רואים גם בישראל וגם בחו"ל. חברי הסגל הצעירים באירופה הם הלחיצים ביותר לתנועת החרם, ומפחדים לשתף פעולה עם עמיתיהם בישראל מחשש לנידוי חברתי ומקצועי.
- חשוב לדוות, להפיץ ולפרסם בהרחבה הצלחות בבלימה / עצירה / שינוי של החלטה במקרי חרם אקדמי. פעילי ארגוני התמיכה בחרם נרתעים מחזרה על יוזמה שנכשלה.
- הוכח שהקשר הבינאישני ואיחוד כוחות פנים אקדמי הם הדרך היעילה ביותר להיאבק בגילויי חרם אקדמי: מכתבים אישיים לקולגות, פניות אישיות למקבלי החלטות באגודות אקדמיות, חשיפה

פומבית של גילויי חרם למשל באמצעות עצומות מרובות חותמים, בדגש על הקהילה האקדמית הרלוונטית, וכד'.

מבט לעתיד הרחוק יותר

- כאמור, תופעת החרם האקדמי על חוקרים ואוניברסיטאות ישראלים לא תיעלם ולא נראה שהולכת להיחלש, אלא להיפך.
- הבנה זו צריכה להביא ליצירת זיכרון ארגוני והעברת ידע בין בעלי תפקידים אקדמיים המתחלפים באוניברסיטאות – ללמוד ולהפיק לקחים מאירועי חרם קודמים, לייצר רשימות בעלי ברית אישיים ומוסדיים.
- כדאי לחשוב על הכשרה ממוקדת בנושא, לבעלי התפקידים בקרב המנהלים האקדמיים, על מנת לחשוף אותם למה שכבר נעשה ולידע הנצבר בנושא.
- כמו כן, אנחנו ממליצים לשקול גם הדרכה נקודתית בתחום התמודדות עם החרם לחברי סגל וסטודנטים בתארים מתקדמים, לקראת השתתפותם בפעילות אקדמית בחו"ל.
- אפשר לשתף פעולה עם משרדי הממשלה השונים, בדגש על משרד החוץ ומשרד המדע, אולם חשוב להבהיר את המגבלות הבסיסיות של אותם משרדים לפעילות בזירה האקדמית. קבלת תמיכה ממשלתית יכולה להיות למטרת מימון משלחות אקדמיות יוצאות ומגיעות, סיוע בארגון כנסים אקדמיים וכדומה, אך במגבלות השמירה על החופש האקדמי.
- ישנה תועלת רבה שהוכחה בשטח, בהיעזרות בשגרירויות ישראל בעולם לצורך קבלת מידע עדכני, יצירת קשר או לחץ נקודתי במידת הצורך, כשמתפתח אירוע חרם.
- יש לבחון בזהירות את המצב החדש המתהווה לנגד עינינו באקדמיה בארה"ב, לנוכח ההצהרות וההחלטות הראשוניות עליהן הודיע הנשיא הנכנס טראמפ, למשל לגבי ביטול ההתייחסות לגיוון והכלה (DEI), ואף שלילת מימון פדרלי בהקשר זה.
- עמדת הממשל בארה"ב יכולה מצד אחד לצמצם במידה רבה אירועי חרם וגילויי אנטישמיות בקמפוסים בארה"ב לפחות לטווח הקצר, אולם מתפתחת גם תגובת נגד בכיוון ההפוך בתוך חלק מהאוניברסיטאות בארה"ב.
- כמו כן, חלק מראשי האקדמיה באירופה בהחלט אינם שותפים לעמדות ממשל טראמפ לגבי ביטול הצורך בגיוון והכלה של קבוצות מוחלשות, שינוי מדיניות כלפי זכויות אדם, או אפילו ההתבטאויות נגד חיסונים. והאקדמיה בישראל ודאי צריכה להתנהל בזהירות רבה בסוגיות אלה.

לסיכום:

חרם אקדמי יישאר אתגר לאורך זמן לטיפול האוניברסיטאות. חשוב להמשיך את השת"פ הפנים-אוניברסיטאי והבינאישי למאבק בחרם – ככלי מרכזי למאבק. יהיה צורך לבנות תשתית מערכתית קבועה באוניברסיטאות לטיפול מתמשך בנושא.

[Campus Antisemitism Report Card, ADL](#)

[What are the challenges within Israel's public diplomacy? – opinion, Emmanuel Nahshon Schlanger](#)

[Boycotts: The Legal Remedy, Netta Barak-Corren](#)